

Enver Međedović, uč. Fakultet Beograd - Leposaviće

Ahmed Međedović, Medicinska škola i O.Š. „Bratstvo“ Novi Pazar

ANALIZA STRUKTURE STAVOVA I MIŠLJENJA NASTAVNIKA RAZREDNE NASTAVE PREMA FIZIČKOM VASPITANJU

Fizičko vaspitanje kao nastavni predmet je naučno zasnovan sistemski organizovan obrazovno-vaspitni rad sa učenicima, rad koji se ogleda na celokupnom razvoju mlade ličnosti. Fizičko vaspitanje treba da obezbedi optimalne podsticaje za normalni rast i fizički razvoj učenika, da razvije kod učenika trajne navike i potrebe za zdravim životom.

Kroz istraživanje čiji je predmet ispitivanje mišljenja i stavova razrednih nastavnika doći će se do podataka o nekim spicificnostima ovog nastavnog predmeta, sagledaće se način realizacije nastavnog sadržaja, omiljenost pojedinih fizičkih aktivnosti.

Zadaci istraživanja su:

1. utvrditi procenu stepena važnosti fizičkog vaspitanja kao nastavnog predmeta u mlađim razredima osnovne škole
2. utvrditi najčešće primenjivane metode u nastavi fizičkog vaspitanja
3. utvrditi procenu odgovornosti nastavnika razredne nastave za kvalitet nastave fizičkog vaspitanja
4. utvrditi faktore koji mogu doprineti kvalitetnoj nastavi fizičkog vaspitanja
5. utvrditi procenu stepena omiljenosti pojedinih aktivnosti kod učenika
6. uticaj nivoa obrazovanja nastavnika na organizaciju časa fizičkog vaspitanja.

HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

- a) Po mišljenju učitelja, fizičko vaspitanje je jedan od prvih 4 nastavnih predmeta u školi.
- b) Najčešće primenjivana metoda u nastavi fizičkog vaspitanja je metoda praktičnog pokazivanja.
- v) Nastavnici smatraju sebe najodgovornijim za kvalitet nastave fizičkog vaspitanja.

- g) Bolja materijalno-tehnička opremljenost škole može doprineti kvalitetnijoj nastavi fizičkog vaspitanja.

METODE, TEHNIKE I INSTRUMENTI

Prilikom istraživanja korišćena je deskriptivna metoda. Tehnika i instrument ispitivanja je prigodan upitnik. Nestandardizovani upitnik se sastoji od 8 pitanja sa ponuđenim odgovorima i jednim pitanjem otvorenog tipa.

UZORAK

Uzorkom je obuhvaćeno 25 zaposlenih učitelja iz tri Beogradske osnovne škole, a struktura uzorka je sledeća:

- stepen stručne spreme

viša		visoka	
18	72%	7	28%

- dužina staža i prosveti

do 5 godina	6-15 godina	16-25 godina	preko 26
3 = 12%	11 = 44%	6 = 24%	5 = 20%

ORGANIZACIJA I TOK ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je obavljeno tokom aprila meseca 2006. godine individualnim zadavanjem upitnika. Sve kolege rado su prihvatile ispitivanje.

REZULTATI ISPITIVANJA

Ispitivan je rang važnosti nastavnih predmeta koji se izučavaju u mlađim razredima.

Tabela 1. Rang važnosti nastavnih predmeta

Nastavni predmet :	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Srpski jezik	14	4	4	1	-	-	-	1	1
Strani jezik	-	4	8	3	5	2	3	-	-
Matematika	6	12	2	2	-	-	-	1	1
Svet oko nas	-	1	5	2	12	2	1	-	2
Poznavanje društva	-	-	1	3	2	4	11	3	1
Poznavanje prirode	-	-	3	1	4	10	4	1	2
Fizičko vaspitanje	4	2	2	12	-	5	-	-	-
Muzička kultura	-	1	-	-	2	2	2	15	3
Likovna kultura	1	-	-	1	-	1	3	5	14

Kao što se iz tabele br.1 vidi, za 4 učitelja fizičko vaspitanje je najvažniji predmet u mladim razredima, a čak 80% učitelja fizičko svrstava na prva 4 mesta po važnosti. Ono što je u praksi potvrđeno i čemu je data važnost po broju časova i obimu nastavnih sadržaja i ovog puta se pokazalo kao ispravno, da su srpski jezik, matematika i strani jezik zauzeli poziciju od 1 do 3 po važnosti. Očigledno je da se fizičko vaspitanje visoko rangira kod učitelja s obzirom da su svesni značaja ove aktivnosti. Ovog puta manji značaj po statističkoj obradi podataka zauzimaju poznavanje prirode i poznavanje društva s obzirom da se radi o nižim razredima osnovnih škola kada su znanja dobijena iz ovih predmeta još uvek manje bitna od razvoja fizičkih sposobnosti deteta. Ova grupa ispitanika je likovnu kulturu i muzičko vaspitanje svrstalo na 8. i 9. mesto s obzirom da se ovde radi o nadarenosti učenika kao bitnom pretpostavkom za bavljenje. Fizičko vaspitanje ima potrebu da bude primenjeno u nižim razredima osnovne škole jer propušteno u tom periodu u fizičkom razvoju može da bude katastrofalno za zdrav razvoj mladog organizma, čega su verovatno bili svesni ispitanici i ovako visoko tretirali nastavu fizičkog vaspitanja.

Ispitivana je procena ranga omiljenosti ponuđenih aktivnosti učenika na časovima fizičkog vaspitanja.

Tabela 2. Procena omiljenih aktivnosti učenika – rang

Aktivnosti :	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Skakanje	-	1	9	4	4	3	3	1	-
Trčanje	-	3	6	10	1	3	-	2	-
Bacanje	-	-	3	4	5	7	5	1	-
Puzanje	-	-	-	1	1	1	6	7	9
Nošenje	-	-	1	2	4	3	6	3	6
Igre loptom	15	10	-	-	-	-	-	-	-
Štafetne igre	10	11	-	2	1	1	-	-	-
Akrobatika	-	1	-	-	5	3	3	6	7
Plivanje	-	-	6	2	4	3	2	2	6

Kao što se iz Tabele br.2 vidi, po proceni učitelja najomiljenije aktivnosti učenika na časovima fizičkog vaspitanja su igre loptom i štafetne igre. Igre loptom su najprirodniji oblik za mladi školski uzrast zato što su igre najprirodniji oblik takmičenja i druženja. Ova tendencija se nastavlja i u kasnijem periodu školske omladine. Verovatno iz ovoga proizilazi ogromno interesovanje za sportskim igrama loptom. Štafetne igre kod učenika mlađih razreda su izuzetno popularne jer svi učenici mogu da učestvuju u njima, a na nastavniku je da napravi homogenu grupu

kako bi neizvesnost bila veća. Trčanje kao prirodni oblik kretanja koji dolazi do izražaja u ovom periodu izaziva ovoliko interesovanje. Iako se smatra da je trčanje prost oblik kretanja, mnogo je bitno u ovom periodu započeti pravilan način trčanja što kasnije u životu može biti od velike koristi životne pa i sportske. Skakanje kao fizička aktivnost i kao sportska disciplina omiljeni su kod dece jer pružaju izazov za zdravim nadmetanjem (skok udalj, skok uvis, skok šut u košarci, smeč u odbojci, dečiji poskok, poskok strance ...). Iako je plivanje jedna od skoro najvažnijih aktivnosti za život i pravilan razvoj organizma, a nalazi se na 5. mestu ne znači da ne bi bila omiljenija kod učenika da su škole opremljene bazenima. Na drugoj polovini skale po omiljenosti nalazi se bacanje koja iziskuju određenu snagu i veštinu što nije karakteristika za sve učenike pa samim tim kod dece nije tako omiljeno. Nošenje kao aktivnost u ovom uzrastu spada u teže oblike fizičke aktivnosti i zahteva poseban oprez kod organizacije, pa otuda i ne predstavlja neočekivan rezultat. Akrobatika predstavlja od svih pomenutih aktivnosti najkomplikovaniji oblik fizičkih aktivnosti što se tiče materijalno-tehničkih i kadrovskih preduslova. Dugogodišnje zanemarivanje akrobatike verovatno svrstava ovu disciplinu u manje omiljene aktivnosti, jer bi trebalo uticati na popravljavanje imidža akrobatike i gimnastike. Bitan preduslov za veću popularnost akrobatike sigurno je edukacija dece, roditelja pa i škole. Puzanje kao aktivnost se inače malo koristi, pa otuda i ovako nizak rejting omiljenosti kod učenika. Obično se puzanje vezuje za detinjstvo i to ono najranije, a u kasnijem periodu kao teška vojnička disciplina.

U nastavi fizičkog vaspitanja mogu se primenjivati različiti metodi rada

Tabela 3. Frekvencija korišćenja nastavnih metoda

metoda praktičnog pokazivanja	17	68%
metoda razgovora	-	-
metoda demonstracije	8	32%

Kao što se iz Tabele br.3 vidi, učitelji najčešće koriste metodu praktičnog pokazivanja, zatim metodu demonstracije, dok se, u situaciji prinudnog izbora za jedan metod – ne odlučuju za metodu razgovora na časovima fizičkog vaspitanja.

Metoda praktičnog pokazivanja – nastavnik mora da pokaže sve učenicima ili da pronađe učenika – demonstratora iz odeljenja koji to može najuspešnije da pokaže. Nastavnik može da koristi i nastavna sredstva koja adekvatno zamenjuju demonstratora (filmski materijal, kinogram, tabla, crteži, šeme, ...).

Metoda demonstracije je najočiglednija metoda sintetizovanih pokreta za koju je poznato da daje dobre rezultate s obzirom da analiza pokreta može da bude često komplikovana za učenike.

Metoda razgovora sa objašnjavanjem koristi se u nekim malim segmentima da bi učenika motivisali za rad. Razgovor ne treba da traje dugo, jer su učenici u opremi, a i klimatski faktor često utiče da se metoda razgovora skрати na razumnu meru.

Pouzđano znam da je prof. dr Drago Tomić, profesor odbojke i elementarnih igara, držao studentima fizičke kulture časove bez ijedne izgovorene reči objašnjenja. Ova metoda poznata kao pantomima veoma je korisna u velikim, najčešće neakustičnim salama i na otvorenom prostoru – zima, mraz, sneg.

Ispitivana je struktura časa u funkciji realizacije sadržaja fizičkog vaspitanja

Tabela 4. Važnost delova časa u funkciji realizacije sadržaja

uvodni	1	4
pripremni	10	40
glavni A	3	12
glavni B	-	
završni	11	44

Po proceni ispitanih učitelja najvažniji su završni i pripremni delovi časa fizičkog vaspitanja. Poznato je u praksi se primenjuju vežbe hvatalice kao najčešća aktivnost u uvodnom delu časa. Tako se učenici uvode u rad. U pripremnom delu časa mogu se koristiti vežbe oblikovanja ili elementarne igre što je i ovo ispitivanje pokazalo, jer igre same po sebi zahtevaju kako fizičku tako i emocionalnu pripremljenost. Za glavni A deo časa manje se koristi igra kao aktivnost jer su programi fizičkog vaspitanja su zahtevni i valja ih primeniti. Za glavni B deo časa najkarakterističnija su emocionalna osećanja jer se tada kod učenika podiže fiziološka krivulja opterećenja. U završnom delu časa mogu se primenjivati štafetne igre s obzirom da pozitivno utiču na raspoloženje koje je bitno za nastavak časova i za izazivanje radoznalosti za sledeći čas.

Emocionalno opterećenje učenika različito je po pojedinim delovima časa

Tabela 5. Emocionalno opterećenje učenika tokom časa fizičkog vaspitanja

uvodni	-
pripremni	1 = 4%
glavni A	3 = 12%
glavni B	18 = 72%
završni	3 = 12%

Kao što se iz tabele br.5 vidi, emocionalno opterećenje učenika je najizraženije tokom glavnog B dela časa, što je i očekivano. U uvodnom delu časa najčešće se koristi trčanje i modifikacija trčanja. Zadatak ove faze časa ima za cilj stvaranje potrebnog raspoloženja učenika za dalji rad. U pripremnom delu časa organizam se fiziološki i psihološki priprema za ono što sledi u glavnom delu časa. Najčešće se u tom delu časa koriste vežbe oblikovanja i ne treba preterivati sa emocionalnim opterećenjem učenika. U glavnom A delu časa nastaje obrt, obrađuje se metoda bitna za taj čas, rad se uozbiljuje kako bi efekti bili što veći i traži se maksimalna koncentracija pogotovu kad učenik izvodi zadatu vežbu. U glavnom B delu časa teži se učenju i usvajanju motoričkih znanja kada emocionalno raspoloženje dostiže svoju kulminaciju. U završnom delu časa treba smiriti kako fiziološka tako i psihološka naprezanja jer se od učenika zahteva smirivanje pulsa, smanjenje emocija, jer najčešće posle tog časa sledi neka aktivnost gde učenik treba da ima pozitivno smireno stanje organizma.

Od angažovanja učitelja zavisi kvalitet nastave

Tabela 6. Procena odgovornosti učitelja za kvalitet nastave fizičkog vaspitanja

Mogući odgovor	broj	%
Nimalo	-	-
Malo	-	-
U većoj meri	16	64
mного	9	36

Savremeni učitelj smatra (vidi Tabelu br.6) da je za kvalitet nastave fizičkog vaspitanja u većoj meri, odnosno mnogo, odgovoran – sam učitelj.

Ličnim angažovanjem i primerom nastavnik pospešuje učenika za aktivnim učešćem u radu, pa samim tim od njegovog angažovanja u većoj meri zavisi kvalitet održanog časa.

Učitelj svojim aktivnim učešćem i organizacijom časa mnogo utiče na pozitivna shvatanja bavljenja sportom i zdravim životom.

Pored angažovanja učitelja, za kvalitetniju nastavu fizičkog vaspitanja potreban je doprinos i drugih faktora

Ispitivani su sledeći:

Tabela 7. Faktori koji mogu uticati na kvalitet nastave fizičkog vaspitanja

Mogući odgovori	broj	%
Škola	1	4
Sam nastavnik	5	20
Roditelj	-	-
Društvo	19	76

Kao što se iz Tabele br.7 vidi, učitelji smatraju da bi društvo u najvećoj meri moglo doprineti poboljšanju kvaliteta nastave fizičkog vaspitanja. Potrebna je veća saradnja roditelja, nastavnika, škole i sportskih institucija kako bi se i društvo u celini uključilo u poboljšanju kvaliteta nastave. Ako škola obezbedi rekvizite i materijalne uslove za rad nastava fizičkog vaspitanja biće mnogo kvalitetnija. Od kreativnosti nastavnika u mnogome zavisi kvalitet nastave. Roditelj ako saraduje i ako ga nastavnik motiviše, nastava fizičkog vaspitanja će biti mnogo kvalitetnija.

Pored časova redovne nastave fizičkog vaspitanja, u školama se organizuju i sportske sekcije

Tabela 8. Doprinos sportskih sekcija vaspitno-obrazovanom radu

Odgovori	broj	%
Nimalo	-	-
Malo	2	8
U većoj meri	9	36
Mnogo	14	56

Po mišljenju ispitanih učitelja (vidi Tabelu br.8), organizovanje sportskih sekcija u skoli mnogo doprinosi kvalitetu vaspitno-obrazovanog rada. Ako se učenici više obuhvate fizičkim aktivnostima njihov doprinos će biti veći i u učenju ostalih nastavnih sadržaja.

Koju literaturu koriste razredni učitelji vezano za fizičko vaspitanje.

Tabela 9. Struktura odgovora istraživanja na pitanje br.9. prikazano tabelarno i grafički

mogući odgovor	Broj	%
Priručnike za vaspitanje	8	32
metodike fizičkog vaspitanja	4	16
razne skripte	2	8
ostalu sportsku literaturu	3	12
bez odgovora	8	32
total	25	100

10. Predlozi za poboljšanje nastave fizičkog vaspitanja kreću se u dva pravca.

S jedne strane, predlaže se uvođenje većeg fonda časova fizičkog vaspitanja, a sa druge strane, iskazana je potreba za što boljom opremljenošću sportskim rekvizitima.

ZAKLJUČAK

Iskazana je potreba za organizovanjem stručnih seminara iz oblasti fizičkog vaspitanja jer je većina ispitanika izjavila da su nedovoljno ili neadekvatno edukovani u svom prethodnom obrazovanju. Veći broj ispitanika predlaže da nastavu fizičkog vaspitanja u 3. i 4. razredu obavljaju predmetni nastavnici. Zahtevaju bolju edukaciju učitelja što se tiče organizacije nastave škole u prirodi (logorovanje, plivanje, skijanje...)

Posebno je istaknuto u istraživanju malo poznavanje literature iz oblasti ovog nastavnog predmeta, veća briga školske uprave na obezbeđivanju materijalnih uslova, sprava i rekvizita za nastavni predmet.

Posebno je istaknut problem izbora sporta u školi i obezbeđivanje stručnjaka za njegovo sprovođenje.

Učitelji predlažu formiranje školskih društava za fizičko vaspitanje. Sve hipoteze su potvrđene. Na osnovu istraživanja uočeno je da je fizičko vaspitanje veoma značajno za razvoj dece u ovom uzrastu, tj. da su fizičke aktivnosti prirodan način ispoljavanja dece. Deca najviše vole igre loptom i rekvizitima, odnosno štafetne igre. Svaki deo časa mora biti detaljno pripremljen i isplaniran, kako bi učenicima bio zanimljiv i ispunjen. Posebno treba voditi računa o glavnom delu časa kad su deca emocionalno najopterećenija. Za kvalitet časa fizičkog vaspitanja odgovoran je učitelj, a veliki doprinos obrazovno-vaspitanom radu daju i sportske sekcije. Kvalitetniji rad bi bio i ukoliko bi društvo više pažnje posvetilo fizičkom vaspitanju. Nadam se da će rezultati ovog istraživanja podstaći kolege da u što većoj meri posvete veću pažnju predmetu fizičkog vaspitanja. Rezultati sprovedenog istraživanja su potvrdili unapred postavljene hipoteze.

Summary

Subject this work is sum activity, pedagogues physical education, on field cooperation and activity in social organizations for physical culture, engaged pedagogues physical cultures in pedagogic activity, analyses and fortification responsibility in work sport union community, participation school on contest in frame school union for sport and olympic education, engagement on research project, opinion about organization work physical education from I to IV grades primary school, sum possibility for advancement physical education through cooperation with pedagogic office, influence school equipment teacher on quality of work.

On pattern of 60 teachers physical education, pedagogues physical education which work in primary and high school on region community Novi Pazar a way question mark are attained results which are illustrating tabular, graphic, descriptive method.

Keywords: *physical culture, physical education, social organization, cooperation and engaged pedagogues, advancement course, literature, research, results of work.*